

Kjøp og bruk av maskiner

Arbeidsmiljøloven og maskinforskriften stiller krav til maskiner når det gjelder helse, miljø og sikkerhet. Som arbeidsgiver må du alltid forsikre deg om at de maskinene du kjøper og bruker på arbeidsplassen, er sikre i bruk.

Under finner du de viktigste kravene i lover og forskrifter, hva du som arbeidsgiver må vite om maskiner og hvem som har ansvar for hva.

Hvis du selv konstruerer, produserer, importerer, markedsfører, omsetter, leier ut, låner ut eller setter i drift maskiner, bør du se faktasiden om [produksjon og salg av maskiner](#).

Arbeidsgiver har ansvar for at maskinen er sikker i bruk

Som arbeidsgiver og kjøper av nye maskiner må du forvise deg om at de maskinene du stiller til disposisjon for arbeidstakere dine, virkelig er sikre.

Maskinene må være konstruert for sikker bruk og ha nødvendige verneinnretninger slik at arbeidstakerne er vernet mot skader.

Arbeidsgiver skal også påse at det arbeidsutstyret som brukes, er i samsvar med forskriftskravene til den aktuelle typen maskin. Den som produserer og leverer maskiner, har særskilte forpliktelser som du som arbeidsgiver bør kjenne til Arbeidsmiljøloven og maskinforskriften stiller krav til produsenter, importører og leverandører av maskiner. Forskriften krever blant annet at produsenter, importører og leverandører skal sørge for at maskinene de leverer, er sikre, og at maskinene har gjennomgått en samsvarsprosedyre og er CE-merket (gjelder for maskiner produsert og/eller omsatt fra 1995). For enkelte typer maskiner gjelder også andre forskrifter.

Ved kjøp av brukte maskiner må du som arbeidsgiver påse at maskinen er sikker i bruk. Maskiner som ble satt i omsetning før 1. januar 1995, skal ikke være samsvarsvurdert og CE-merket. Leverandøren har likevel plikt til å sørge for at maskinene er sikre, og at de leveres med instruksjoner for hvordan maskinen skal brukes på en sikker måte.

Arbeidsgiver har plikt til

- å sørge for at de maskinene som brukes i virksomheten, er konstruert for sikker bruk og har nødvendige verneinnretninger slik at arbeidstakerne er vernet mot skader
- å sikre at det arbeidsutstyret som brukes, er i samsvar med forskriftskravene til den aktuelle typen maskin
- å sørge for at arbeidstakerne får opplæring og informasjon om maskinene
- å sørge for kontroll og vedlikehold

[Se arbeidsmiljøloven § 4-4.](#)

Vis mer

Sjekk dette når du planlegger å kjøpe en ny maskin

Fortell produsenten eller leverandøren hvor maskinen skal brukes, hva du har tenkt å bruke den til, og hvem som skal bruke den. Dette er spesielt viktig hvis det dreier seg om en kompleks maskin eller en maskin som skal bygges på bestilling.

Spør produsenten/leverandøren om følgende:

- Hvilke helse-, miljø- og sikkerhetsmessige farekilder er forbundet med bruken av maskinen?
- Er det noen deler som er farlige, og hvilke verneinnretninger er maskinen utstyrt med?
- Trenger maskinen en nødstopppinnretning, og hvordan skal denne plasseres?
- Hvordan virker betjeningsinnretningene og styringssystemene (vær spesielt oppmerksom når det gjelder de sikkerhetsrelaterte styresystemene)?
- Avgir maskinen støv eller røyk e.l.? Hvis det er snakk om betydelige mengder; kan eksisterende avtrekkssystem tilpasses den nye maskinen, eller må jeg kjøpe et nytt system?
- Er maskinen konstruert slik at støy- og vibrasjonsnivået er redusert til et minimum?
- Blir noen deler av maskinen veldig varme eller kalde, og kan disse isoleres eller skjermes av?
- Har maskinen lasere eller måleinstrument for tykkelse? Er det mulig å eliminere en eventuell strålefare? Hvis ikke, hvilke forholdsregler kan man ta for å unngå at man blir utsatt for stråling?
- Hva er gjort for å eliminere faren for å få elektrisk støt, spesielt under vedlikeholdsarbeid, når deksler og kontrollpaneldører ofte står åpne? Er det andre energikilder som kan representere noen fare, f.eks. hydraulikk eller trykkluft? Finnes det klare anvisninger for hvordan maskinen skal installeres og vedlikeholdes, og prosedyrer i tilfelle driftsstans?
- Kommer produsenten til å informere brukeren hvis det oppstår problemer med lignende maskiner som andre har kjøpt?
- Er maskinen lett å vedlikeholde?

I tillegg er det bra om leverandøren eller produsenten har en oppfølgingstjeneste eller en servicetelefon, slik at du kan få mer informasjon etter hvert som du trenger det. Sjekk hva de tilbyr og om tjenesten fungerer, før du kjøper.

Vis mer

Dette må du gjøre når du kjøper en ny maskin

Som arbeidsgiver har du plikt til å sørge for at arbeidsutstyret i virksomheten oppfyller kravene i lov og forskrift. Når du har kjøpt maskinen, bør du derfor sikre at leverandøren (eller montøren) har gitt deg tilstrekkelig informasjon om hvordan maskinen og sikkerhetsinnretningene virker.

Slik skriftlig informasjon skal leveres sammen med maskinen enten det gjelder mindre, masseproduserte maskiner eller mer komplekse maskiner eller maskiner bygd på bestilling.

Sjekkliste når du har kjøpt en ny maskin

- Kontroller at den er CE-merket (når dette kreves).
- Sjekk at du har fått en kopi av samsvarserklæringen på norsk.
- Forviss deg om at leverandøren har forklart hva maskinen er konstruert for å brukes til, og hva den ikke kan brukes til.
- Sjekk om du har fått med bruksanvisning med instruksjoner om hvordan maskinen skal settes sammen, installeres, startes, innstilles, håndteres, brukes og vedlikeholdes på forsvarlig vis.
- Sjekk at bruksanvisningen er på norsk. Vedlikeholdsanvisningen kan være skrevet på et annet språk hvis vedlikehold skal utføres av spesialisert personell fra produsenten.
- Forsikre deg om at du har fått informasjon om eventuelle farer ved bruk av maskinen, og hvilke forholdsregler du må ta for å håndtere disse. Det kan være farer forbundet med elektrisk strøm, hydraulikk, trykkluft, lagret energi, varme eller stråling, eller farer for varig skade på liv og helse.
- Forsikre deg om at du har fått data om støy- og vibrasjonsnivå, og at du har fått forklaring på dette hvis det er nødvendig. Sjekk om alle advarselsskilt og lignende er på plass og at de er godt synlige og lette å forstå.
- Hvis det dreier seg om en kompleks maskin eller en maskin som er bygd på bestilling, bør du be om å få den prøvekjørt, slik at selgeren kan vise deg sikkerhetsinnretningene og hvordan de virker.
- Sørg for at arbeidstakerne som skal bruke, drifte og ev. vedlikeholde maskinen er med på gjennomgangen og kontrollen av maskinen.
- Sørg for at leverandøren gir arbeidstakerne maskinspesifikk opplæring, spesielt på mer kompliserte maskiner.
- Kontroller maskinen og vurder om den virker sikker. Sørg for at leverandøren får beskjed hvis du allerede på et tidlig stadium føler deg usikker på om maskinen er sikker.

Husk: Regn aldri med at maskinen er sikker bare fordi den har et CE-merke.

Les mer om kravene til [CE-merking og samsvarserklæring](#).

Vis mer

Sjekk dette hvis du har kjøpt en brukt maskin

Dersom du som arbeidsgiver har kjøpt en brukt maskin, har du plikt til å sørge for at den brukte maskinen er

- sikker i bruk
- egnet for det arbeidet den skal brukes til
- vedlikeholdt slik at den er i forsvarlig stand

Se ellers sjekklister for nye maskiner (over).

Hvis en brukt maskin er blitt vesentlig endret, kan det være at den er CE-merket. Grunnen til dette er at maskinforskriften inneholder bestemmelser om at maskiner som er ombygget eller oppgradert i vesentlig grad, anses som en ny maskin. Maskinen skal da være samsvarsvurdert og CE-merket på nytt. Se [faktasiden om CE-merking av maskiner](#).

Vis mer

Hvis du selv importerer maskinen fra et tredjeland

Dersom du importerer en maskin fra tredjeland, det vil si et land utenfor EU eller EØS, er du forpliktet til å sørge for at maskinen oppfyller kravene i maskinforskriften.

Du kan gjøre dette enten ved å forsikre deg om at produsenten har oppfylt kravene, eller ved at du selv påtar deg produsentens forpliktelse. Dette vil i hovedsak bety at du må foreta en risikovurdering av maskinen, samt sørge for at det foreligger teknisk dokumentasjon, bruksanvisning, samsvarserklæring og CE-merking.

Kontroller maskinen

Ta en grundig kikk på maskinen. Mange sikkerhetsmessige forhold er lette å få øye på. Du kan for eksempel sammenligne den aktuelle maskinen med lignende maskiner som du har fra før, og se om den er like god eller (forhåpentligvis) bedre.

Tenk på følgende:

- Er det deler som ser farlige ut, for eksempel tannhjul eller kniver som ikke er skjermet?
- Finnes det verneinnretninger, og er disse montert?
- Fungerer maskinen hvis disse verneinnretningene er tatt av?
- Forstår du betjeningspanelet?
- Kommer det unormalt mye støv eller røyk ut av maskinen?
- Lager den unormalt mye støy?
- Er vibrasjonen for kraftig?
- Har maskinen tilgjengelige deler som kan bli veldig varme eller kalde?
- Har maskinen strømførende deler som ligger åpent eller som er lett å komme borti?
- Finnes det noen spesielle driftsmåter/sikkerhetstiltak til bruk ved innstilling og justering av maskinen, f.eks. ved redusert hastighet?
- Er anvisningene fra produsenten klare og utførlige?

Vis mer

Maskiner som skal utgjøre en del av en større maskin eller samlebånd

Hvis maskinen er konstruert for å bygges sammen med en annen maskin, skal den ikke CE-merkes. Den skal leveres med en sammenstillingserklæring og anvisninger for hvordan maskinen skal monteres og brukes på en sikker måte.

Når maskinen er bygd inn i den større maskinen eller samlebåndet, må du som arbeidsgiver være spesielt oppmerksom på farer som kan ha oppstått som følge av monteringen. Det kan for eksempel være behov for mer skjerming eller andre betjeningsorgan.

Når maskinen er montert inn i samlebåndet og hele båndet er sikkert, skal den tekniske dokumentasjonen gjøres ferdig. Da skal enten maskinen eller hele båndet CE-merkes. Dette kan gjøres av for eksempel installatøren, montøren eller produsenten, men i mange tilfeller kan arbeidsgiver gjøre det selv.

Se faktaside om [CE-merking, samsvarserklæring og sammenstillingserklæring.](#)

Vis mer

Dette bør du gjøre hvis du mistenker at maskinen du har kjøpt, ikke er sikker

Ikke bruk den. Rådfør deg med produsenten eller leverandøren og sørg for at maskinen blir sikker å bruke.

Å bruke en maskin som du mistenker ikke er sikker, innebærer en risiko for ulykker som kan medføre skader på arbeidstaker, forsinkelser i produksjonen, tap av kompetanse og arbeidskraft, bøter til det offentlige, erstatninger til den som er skadd eller til etterlatte ved dødsfall, og utgifter til å rette opp manglene eller skadene.

Regelverk

Om kjøp og bruk av maskiner og arbeidsgivers ansvar:

- [Arbeidsmiljøloven §4-4](#): Maskiner skal være konstruert og ha verneinnretninger som beskytter arbeidstakere mot skader.
- [Forskrift om utførelse av arbeid, tredje del](#): Krav til arbeid med fysiske risikofaktorer.

Om produksjon og salg av maskiner – dette skal du kreve av leverandøren:

- [Arbeidsmiljøloven § 5-5](#): Krav til produsenter, leverandører og importører av maskiner og annet arbeidsutstyr
 - [Maskinforskriften](#): Krav ved konstruksjon, bygging og omsetning av maskiner.
-
-